

Sjevernoirski sukob (1968. - 1998.)

Pavlek, Lucija Branka

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:044535>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

LUCIJA BRANKA PAVLEK

SJEVERNOIRSKI SUKOB

1968. – 1998.

Završni rad

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

LUCIJA BRANKA PAVLEK

SJEVERNOIRSKI SUKOB

1968. – 1998.

Završni rad

JMBAG: 0303086237, redovna studentica

Studijski smjer: preddiplomski studiji povijesti

Kolegiji: Uvod u suvremenu povijest

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: doc. dr. sc. Iva Milovan Delić



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Lucija Branka Pavlek, kandidat za prvostupnika povijesti, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 1. rujna 2023.



IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOGA DJELA

Ja, Lucija Branka Pavlek, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Sjevernoirski sukob 1968. - 1998.“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli, 1. rujna 2023.

SADRŽAJ

UVOD.....	2
1. Irski otok od 17. do početka 20. stoljeća	3
2. Najvažniji događaji tijekom sukoba od 1968. do 1998.	7
2.2. Krvava nedjelja 1972.	7
2.2. Irski štrajk glađu 1981.....	9
2.3. Bombaški napadi u Birminghamu 1974.....	12
3. Primirja, posljedice i današnja situacija.....	15
3.1. Sporazum Velikog petka	15
3.2. Žrtve i materijalna šteta	17
3.3. Današnja situacija	19
4. Pop kultura i sukob.....	22
ZAKLJUČAK.....	26
POPIS LITERATURE	27
POPIS SLIKA	31
SAŽETAK	32
ABSTRACT	33

UVOD

Sjevernoirski sukob, ili nemiri (eng. *The Troubles*) bio je etno nacionalistički, gerilski sukob između katolika Iraca i protestanata Britanaca oko statusa Sjeverne Irske radi njezinog ostanka u teritorijalnom integritetu s Ujedinjenjem Kraljevstvom. Borba za integritet irskog otoka u jednu državu bila je samo jedna od mnogih tijekom 19. i 20. stoljeća. Glavna kulminacija borbe dogodila se 1968. i trajala je do 1998. Osim želje za ujedinjenjem cijelog teritorija s Republikom Irskom, Irci su se pobunili radi svojih civilnih prava. Iako je sukob završio, barem utoliko što su bombaški napadi prestali, razlike još uvijek postoje i teško je predvidjeti što će se dalje događati.

U trideset godina sukoba, između mnogih prosvjeda i bombaških napada, odlučila sam izdvojiti tri događaja koji svaki na svoj način objašnjavaju što, i na koji način su se Irci, odnosno katolici borili za ujedinjenje, a to su Krvava nedjelja¹ (1972.), bombaški napad u Birminghamu 1974. i Irski štrajk glađu 1981. Sukob sam također prikazala i kroz pop kulturu. Događaji su izdvojeni zbog toga što prate tijek od mirnih ili agresivnijih demonstracija, koje vode do uličnih borbi između prosvjednika i policije, prema ekstremnijim načinima i u konačnici rezultiraju bombaškim napadima ili štrajkovima glađu.

Osim prošlosti, osvrnula sam se i na današnju situaciju u Sjevernoj Irskoj i probleme koji su nastali nakon Brexita, odnosno, povlačenja Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije. Brexit je vrlo važan i presudan događaj za obje strane jer je Europska unija donekle jamčila ujedinjenost i slobodu granice između Sjeverne Irske i Republike Irske, barem u slobodi kretanja i slobodi, odnosno, nepostojanju carine, što Brexit ili odstupanje Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije ponovno postavlja.

¹ eng. Bloody Sunday.

1. Irski otok od 17. do početka 20. stoljeća

Prije bilo kakvog upuštanja u istraživanje o samom sukobu potrebno je sagledati njegove moguće uzroke i povode, a oni su, u principu, duboko urezani u britansko-irske odnose. Sukob zapravo počinje anglo-normanskom invazijom na irski otok u kasnom 12. stoljeću koja je iza sebe ostavila britanske doseljenike znane pod imenom stari Englezi². Time će englesko stanovništvo i Velika Britanija kao cjelina osam stoljeća dominirati poslovima na irskom otoku. Glavna kulminacija britanske kolonizacije na irskom otoku bila je plantažiranje Ulstera - četiriju tradicionalnih regija na sjeveru Irske, koja je svoj najveći zamah imala u 17. stoljeću te će nakon toga Engleska, potom i Velika Britanija dominirati, gotovo 800 godina, zemljoposjedničkim poslovima. Zakupci tih plantaža bili su uglavnom Englezi, ali i Škoti. Zbog plantaža Ulstera, kako se odvijala irska povijest, s borbom za emancipaciju otočke katoličke većine pod prevlašću protestantske vlasti, te irskom nacionalističkom težnjom za domaćom upravom, a potom i neovisnošću nakon formalnog ujedinjenja otoka s Velikom Britanijom 1801., Ulster se razvio kao regija u kojoj su protestantski doseljenici brojčano nadmašili autohtone Irce. Za razliku od ranijih engleskih doseljenika, većina engleskih i škotskih doseljenika iz 17. stoljeća i njihovih potomaka nije se asimilirala s Ircima. Umjesto toga, čvrsto su se držali britanskog identiteta i ostali nepokolebljivo odani britanskoj kruni. Od devet modernih okruga koji su činili Ulster početkom 20. stoljeća, četiri, Antrim, Down, Armagh i Londonderry (Derry), imale su značajnu većinu protestantskih lojalista; dva, Fermanagh i Tyrone, imala su malu većinu katoličkih nacionalista; a tri, Donegal, Cavan i Monaghan, imali su značajnu katoličku nacionalističku većinu.³

Anglikanska dominacija u Irskoj osigurana je donošenjem Kaznenih zakona 1695. koji su ograničavali vjerska, zakonska i politička prava svima (uključujući i katolike i protestantske disidente, poput prezbiterijanaca) koji se nisu pridržavali državne crkve tj.

² eng. Old English.

³ Jeff Wallenfelt, "the Troubles". Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/The-Troubles-Northern-Ireland-history>, Pristupljeno 5. srpnja 2023.

Irske anglikanske Crkve. Kako su se kazneni zakoni počeli postupno ukidati u drugoj polovici 18. stoljeća, nije bilo veće konkurencije za zemljišta, jer su ukinuta ograničenja na mogućnost irskih katolika na najam zemlje. Budući da je irskim katolicima bilo dopušteno kupovati zemlju i ulaziti u poslove koji su im prije bili zabranjeni, pojavile su se tenzije koje su rezultirale osnivanjem protestantskog agrarnog društva "*Peep o'Day Boys*", 1779., i katoličkog tajnog društva "*Defenders*" 1785. godine, što je dovelo do polarizacije među zajednicama.⁴ Nakon osnivanja republikanskog „Društva ujedinjenih Iraca“ od strane prezbiterijanaca, katolika i liberalnih anglikanaca, i rezultirajuće neuspjele irske pobune 1798., sektaško nasilje između katolika i protestanata se nastavilo. Narančasti red (*The Orange Order*, osnovan 1795.), sa svojim deklariranim ciljem održavanja protestantske vjere i odanosti nasljednicima Williama Oranskog, datira iz tog razdoblja i ostaje aktivan do danas.⁵

O mogućnosti unije između Velike Britanije i Irske raspravljalo se od sredine sedamnaestog stoljeća, ali je pobuna iz 1798. bacila to pitanje u fokus i, u kombinaciji s prijetnjom francuske invazije, navela britansku vladu da ga ozbiljno razmotri. Unatoč početnom irskom protivljenju, parlamenti u Dublinu i Westminsteru donijeli su zakone koji su stvorili Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Irske. Prema odredbama Unije, koje su stupile na snagu 1. siječnja 1801., irski parlament je ukinut; Irska je dobila 100 zastupnika u Westminsteru, dok je irsko plemstvo bilo zastupljeno u Domu 28 lordova, a koji su služili doživotno. Četiri biskupa Irske crkve također su se, rotirajući, pridružila Lordovima.⁶

Do drugog desetljeća 20. stoljeća, *Home Rule*, ili ograničena irska samouprava, bila je na rubu priznavanja zbog agitacije Irske parlamentarne stranke. Kao odgovor na kampanju za domaću upravu koja je započela 1870-ih, unionisti, većinom protestanti,

⁴ Frank Wright, *Ulster: Two Lands, One Soil*, Gill & Macmillan, Dublin, 1996, str. 17.

⁵ "Profile: The Orange Order", BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/1422212.stm, Pristupljeno 5. srpnja 2023.

⁶ "An Act for the Union of Great Britain and Ireland", Parliament.uk, <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/legislativescrutiny/parliamentandireland/collections/ireland/act-of-union-1800/>, Pristupljeno 5. srpnja 2023.

uglavnom koncentrirani u Ulsteru, opirali su se i samoupravi i neovisnosti Irske, bojeći se za svoju budućnost u pretežno katoličkoj zemlji kojom dominira Rimokatolička crkva. Godine 1912. sindikalisti predvođeni Edwardom Carsonom potpisali su Ulsterski pakt i obvezali se oduprijeti se domaćoj upravi, ukoliko bude potrebno, i silom. U tu su svrhu formirali paravojnu jedinicu Ulsterskih dobrovoljačkih snaga.⁷ Zakon o Vladi Irske iz 1920. podijelio je Irski otok na dvije odvojene jurisdikcije, Južnu Irsku i Sjevernu Irsku, obje decentralizirane regije Ujedinjenog Kraljevstva. Ova podjela Irske je potvrđena kada je parlament Sjeverne Irske iskoristio svoje pravo u prosincu 1922., prema Anglo-irskom sporazumu iz 1921., da se izjasni iz novouspostavljene Irske slobodne države.⁸ Sjeverna Irska ostala je dio Ujedinjenog Kraljevstva, iako pod zasebnim sustavom vlasti pri čemu je dobila vlastiti parlament i decentraliziranu vladu. Iako je to rješenje zadovoljilo želje unionista da ostanu dijelom Ujedinjenog Kraljevstva, nacionalisti su uglavnom gledali na podjelu Irske kao na nezakonitu i proizvoljnu podjelu otoka protiv volje većine stanovništva.⁹ Ukupno 557 ljudi, većinom katolika, ubijeno je u političkom ili sektaškom nasilju od 1920. do 1922. u šest okruga koji će postati Sjeverna Irska, tijekom i nakon Irskog rata za neovisnost.¹⁰

Marginalizirani ostatak Irske republikanske armije preživio je Irski građanski rat, iako je IRA bila zabranjena s obje strane nove irske granice, ostala je ideološki opredijeljena za svrgavanje vlada Sjeverne Irske i Slobodne države oružanom silom kako bi ujedinila Irsku. Vlada Sjeverne Irske donijela je Zakon o posebnim ovlastima 1922. godine, dajući široke ovlasti vladi i policiji za interniranje osumnjičenika bez suđenja i za provođenje tjelesnog kažnjavanja, te se nastavio koristiti protiv nacionalista dugo nakon što je nasilje iz tog razdoblja prestalo.¹¹ Na lokalnim izborima 1920. unionisti ostvaruju kontrolu nad

⁷ Tim Pat Coogan, *The Troubles: Ireland's Ordeal and the Search for Peace*, Palgrave Macmillan, London, 2002. str. 15.

⁸ Ireland (Joint Declaration), 15. 12. 1993. Parliament.uk, <https://publications.parliament.uk/pa/cm199394/cmhansrd/1993-12-15/Debate-1.html>, Pristupljeno 6. srpnja 2023.

⁹ Peter Taylor, *Families at War*, BBC Books, London, 1989., str. 10.

¹⁰ Richard English, *Armed Struggle: The History of the IRA*, Oxford University Press, 2003., str. 39-40.

¹¹ Laura K Donohue, "Regulating Northern Ireland: The Special Powers Acts, 1922-1972." *The Historical Journal* 41, no. 4, 1998., str. 1111-1113.

područjima Derry City, Fermanagh i Tyrone gdje su zapravo bili manjina glasača. Već tada se počinju javljati problemi i diskriminacija pri zapošljavanju i stanovanju jer su Unionisti gotovo uvijek podilazili svojim pristašama.¹²

Pokret za civilna prava borio se za prestanak diskriminacije pri zapošljavanju, pristranom odabiru stanara ili podstanara i diskriminacije prema glasačima.¹³ Podjele između katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj nisu imale mnogo veze s teološkim razlikama, već su bile utemeljene na kulturi i politici.¹⁴

Iz razdoblja do od anglo-normanskih osvajanja pa sve do prve polovice 20. stoljeća možemo uvidjeti tipično ponašanje i tijekom događaja imperijalističke sile prema „slabijem“ susjedu, u ovom slučaju Velike Britanije prema Irskoj, koja do dandanas posjeduje ime Ujedinjeno Kraljevstvo iako više nije u uniji sa Republikom Irskom. Dakle, protestanti su se, unatoč tome što su bili manjina, uspjeli nametnuti svojom „boljom“ administracijom te su time pogodovali svojim ljudima. Svako nasilje koje se od tog trenutka događalo bila je logična reakcija zbog nametanja nečeg, irskim katolicima, potpuno nerazumljivog kao na primjer davanja prednosti protestantima u zapošljavanju ili oduzimanja posjeda koji su bili nužni za život katoličkog stanovništva. Polovinom 20. stoljeća odnosi ključaju i eskaliraju u događaje poput Krvave nedjelje 1972., Bombaškog napada u Birminghamu 1974. ili Irskog štrajka glađu 1981. koji su opisani u sljedećim stranicama.

¹² "Revisiting the Northern Ireland Civil Rights Movement: 1968–69", The Irish Story, <https://www.theirishstory.com/2018/12/03/revisiting-the-northern-ireland-civil-rights-movement-1968-69/> Pristupljeno 6. srpnja 2023.

¹³ Jonathan Tonge, *Northern Ireland: Conflict and Change*, Longman, Harlow, 2002., str. 37-38.

¹⁴ Wallenfeldt, Jeff. "the Troubles". Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/The-Troubles-Northern-Ireland-history>, Pristupljeno 6. srpnja 2023.

2. Najvažniji događaji tijekom sukoba od 1968. do 1998.

Iako se ne može točno odrediti početak sukoba, odnosno kada su tenzije eskalirale, profesor na Sveučilištu u Notre Dameu u Saveznoj državi Indiani, James Smyth tvrdi i slaže se da je sve započelo 5. listopada 1968. kada su se prosvjednici oko pitanja o stanovanju odlučili svoj prosvjed povesti po ulici Duke. Od tada pa sve do 1998. ulice Belfasta ali i drugih gradova na teritoriju Sjeverne Irske postaju kulisa mnogih bombaških napada i masovnih pucnjava. Odlučila sam prikazati njih tri, a to su Krvava nedjelja iz 1972., bombaški napad u Birminghamu 1974. te Irski štrajk glađu iz 1981. Smatram da svaki od njih ima svoju posebnu važnost jer prikazuju neke od načina kojima su se separatističke i unionističke grupe služile kako bi postigle svoje ciljeve. Svakako događaji se izdvajaju po svojem intenzitetu kao što možemo vidjeti u primjeru bombaškog napada u Birminghamu odnosno materijalnoj i ljudskoj šteti koja je nastala nakon ili eskalaciji policijskog nasilja za vrijeme Krvave nedjelje.

2.2. Krvava nedjelja 1972.

Ono što je trebao biti mirna, ali ilegalna, demonstracija, 30. siječnja 1972. u nedjelju (po čemu je događaj i dobio naziv), od desetak tisuća ljudi u organizaciji Udruge za građanska prava Sjeverne Irske u znak suprotstavljanja politici britanske vlade interniranja osumnjičenih članova IRA-e bez suđenja. Događaj je svojevremeno bio okidač za sve veću podršku organizaciji. Irska republikanska armija (Irish Republican Army), IRA¹⁵, bila je ilegalna paravojna organizacija koja se zalagala za britansko vojno povlačenje iz Sjeverne Irske te njezino sjedinjenje s Irskom. U svojim se aktivnostima koristila i terorističkim metodama. Nastala je početkom 1919 (od militantne nacionalističke skupine Irski dobrovoljci).¹⁶ Prosvjednici su krenuli prema trgu Guildhall u središtu grada no britanska je vojska ogradila većinu tog područja, što je dio prosvjednika natjeralo da

¹⁵ U nadolazećem tekstu koristi se kratica IRA.

¹⁶IRA, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27795>, Pristupljeno 7. srpnja 2023.

promijene smjer i krenu prema trgu Free Derry Corner. Nekolicina prosvjednika sukobila se s britanskim vojnicima te su ih gađali kamenjem i drugim projektilima na što je britanska strana odgovorila ispaljivanjem gumenih metaka i vodenih topova. Nasilje je eskaliralo tako što je vojsci bilo naređeno da bude uhićeno što više prosvjednika. Rasprave o tome tko je počeo prvi bile su duge – dok britanska vojska tvrdi da su počeli pucati na prosvjednike tek nakon što su bili napadnuti od njih, katolička zajednica tvrdi potpuno suprotno te da su otvorili vatru na nenaoružane prosvjednike. Nakon manje od 30 minuta pucnjave oko trinaestero prosvjednika je bilo ubijeno. Istragu je naredio tadašnji britanski premijer Edward Heath, a vodio ju je lord Widgery, vrhovni sudac Engleske koji je zaključio da su prosvjednici prvi napali, ali da nitko od njih nije bio naoružan zbog čega su nacionalisti gotovo dva desetljeća vodili kampanju za ponovno otvaranje istrage. U izvješću lorda Savillea na 5000 stranica iznosi tezu da je upravo britanska vojska prva ispalila hitac u blizini prosvjeda iako je bilo i pucnjava od strane irskih paravojnih snaga, ali to naravno ne opravdava civilne žrtve. Također utvrđeno je da nitko od ubijenih prosvjednika nije predstavljao prijetnju britanskim postrojbama. Nakon što je izvješće objavljeno 2010., britanski premijer David Cameron javno se pred parlamentom ispričao za taj događaj te je sljedeće godine britanska vlada ponudila platiti odštetu obiteljima žrtava.¹⁷

Slika 1: Krvava nedjelja 1972., izvor: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-foyle-west-47433319> (7. srpnja 2023.)



¹⁷ Britannica, The Editors of Encyclopaedia, "Bloody Sunday". Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/Bloody-Sunday-Northern-Ireland-1972>, Pristupljeno 7. srpnja 2023.

2.2. Irski štrajk glađu 1981.

Irski štrajk glađu bila je kulminacija petogodišnjeg prosvjeda irskih republikanskih zatvorenika koji je otpočeo kao „prosvjed pod dekama“ (*the blanket protest*) 1976. Prosvjed se dogodio povodom povlačenja „posebnog statusa zatvorenika“ od strane britanske vlade tako što je pripadnike IRA-e okarakterizirala kao ratne zatvorenike a ne obične prijestupnike. Dvije godine kasnije, 1978., dogodio se i „prljavi prosvjed“ (*dirty protest*) u kojem su zatvorenici odbili napustiti svoje ćelije u vrijeme tuširanja te su ih razmazali izmetom.¹⁸

Novoosuđeni zatvorenik Kieran Nugent započeo je prosvjed pod dekama 14. rujna 1976., nakon što su ostali članovi IRA-e i Irske nacionalne oslobodilačke vojske odbili nositi zatvoreničke uniforme te su se po zatvoru kretali goli ili su sami šili „odjeću“ od zatvorskih pokrivala. Uz „prosvjed pod dekama“ dvije godine kasnije dogodio se i već gore spomenuti „prljavi prosvjed“¹⁹, a cilj im je bio ponovno uspostaviti svoj politički status kojim su osigurani njihovih „Pet zahtjeva“²⁰, a to su bili: 1. pravo na ne nošenje zatvorske uniforme, 2. pravo da se ne rade zatvorski poslovi, 3. pravo na udruživanje s drugim zatvorenicima i na organizaciju obrazovnih i rekreacijskih programa, 4. pravo na jednu posjetu, jedno pismo i jedan paket tjedno i 5. puna obnova oprosta izgubljenog kroz prosvjed.²¹ U početku ovaj prosvjed nije privukao veliku pažnju, pa ga je čak i IRA smatrala sporednim u usporedbi s njihovom oružanim pohodima.²² Prvi štrajk glađu započet je u zatvoru Maze (*Her Majesty's Prison Maze*) 27. rujna 1980. Na štrajk se odazvalo 148 zatvorenika, a odabrano ih je simbolički 7 kao sedmorica koji su potpisali Uskršnji proglas Republike 1916.²³

¹⁸ "The Hunger Strike of 1981 – A Chronology of Main Events", *CAIN*, <https://cain.ulster.ac.uk/events/hstrike/chronology.htm>, Pristupljeno 8. srpnja 2023.

¹⁹ Peter Taylor, *Provos The IRA & Sinn Féin*, Bloomsbury, London, 1998., str. 220.

²⁰ eng. Five Demands.

²¹ *Ibid*, str. 229-234.

²² *Ibid*, str. 217.

²³ Robert White, *Out of the Ashes: An Oral History of the Provisional Irish Republican Movement*, Merrion Press, Newbridge, 2017., str. 173.

U siječnju 1981. postaje jasno da zahtjevi zatvorenika nisu bili uvaženi te je tako na primjer zatvorska služba zatvorenike počela opskrbljivati zatvorenike službenim zatvorskim odorama što je upravo bio jedan od zahtjeva da nose vlastitu odjeću. Otprilike mjesec dana kasnije, zatvorenici 4. veljače izdaju priopćenje britanskoj vladi kako nije riješila krizu te da se spremaju na još jedan štrajk glađu.²⁴ Štrajk je započeo 1. ožujka kada je bivši zapovjednik IRA-e Bobby Sands odbio hranu.²⁵ Nasuprot prvom štrajku, ovom su se zatvorenici pridruživali jedan po jedan čime su smatrali da će izazvati maksimalnu podršku javnosti te izvršiti pritisak na premijerku Margaret Thatcher. Pet dana nakon štrajka, nezavisni republikanski zastupnik za Fermanagh i južni Tyrone Frank Maguire je preminuo, što je rezultiralo dopunskim izborima. Postojala je rasprava među nacionalistima i republikancima oko toga tko bi se trebao kandidirati na izborima: Austin Currie iz Socijaldemokratske i laburističke stranke iskazao je interes, kao i Bernadette McAliskey i Maguireov brat Noel. Nakon pregovora složili su se da neće dijeliti nacionalističke glasove natjecanjem na izborima, a Sands je stajao kao kandidat *Anti-H-Block*-a protiv kandidata Ulsterske unionističke stranke Harryja Westa. Nakon kampanje visokog profila izbori su održani 9. travnja, a Sands je izabran u britanski Donji dom s 30 492 glasa naspram Westovih 29 046.²⁶ Sandsova pobjeda na izborima probudila je nadu da bi se moglo pregovarati o nagodbi, ali Thatcher je ostala čvrsta stava u odbijanju davanja ustupaka štrajkačima. Izjavila je kako nema namjeru vratiti im poseban status te da je zločin – zločin.²⁷ Nekoliko je posrednika pokušalo Sandsa nagovoriti na prekid štrajka, kao na primjer unuka bivšeg predsjednika Irske, Éamona de Valere, Síle de Valera i osobni izaslanik pape Ivana Pavla II., John Magee.²⁸

²⁴ English, *Armed Struggle: The History of the IRA*, 2003., str. 195-196.

²⁵ White, *Out of the Ashes: An Oral History of the Provisional Irish Republican Movement*, 2017., str. 177.

²⁶ Ed Moloney, *A Secret History of the IRA*, Penguin Books Canada, Toronto, 2002., str. 211-212.

²⁷ "What happened in the hunger strike?" BBC,

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/4941866.stm, Pristupljeno 8. srpnja 2023.

²⁸ Taylor, *Provos The IRA & Sinn Féin.*, 1998., str. 242-243.

S obzirom na to da je Sands bio na samrti, a stav vlade isti, državni tajnik za Sjevernu Irsku, Humphrey Atkins, kazao je kako je Sands sam izabrao samoubojstvo te da je u tome i ustrajao. Sands je preminuo u zatvoru nakon 66 dana štrajka, a za njim u dva tjedna još tri štrajkača, Francis Hughes, Raymond McCreech i Patsy O'Hara. Unatoč tome, Thatcher je nastavila odbijati pregovore o nagodbi kazavši da je ljudima od nasilja ovo možda bila posljednja odigrana karta.²⁹ Gerry Adams održao je sastanak sa šestoricom štrajkača te im je predstavio nagodbu koju im je ponudila britanska vlada, no štrajkači su je odbili, vjerujući da bi prihvaćanje bilo čega manje od „Pet zahtjeva“ tako izdali žrtvu koju je dao Sands i drugi štrajkači.³⁰ Štrajk je krenuo jenjavati 31. srpnja, kada je majka Paddyja Quinna inzistirala da liječnici interveniraju kako bi mu se spasio život. Sljedeći dan umire Kevin Lynch, dok u naredna dva tjedna umiru Kieran Doherty, Thomas McElwee i Michael Devine.³¹

Obitelj Laurencea McKeowna je 6. rujna postala je četvrta obitelj koja je zatražila liječničku pomoć kako bi mu spasila život, a Cahal Daly oglasio se priopćenjem pozivajući zatvorenike na prekid štrajka.³² Nakon što je Liam McCloskey prekinuo svoj štrajk 26. rujna na nagovor svoje obitelji, postalo je jasno da će i ostali štrajkači učiniti isto ako njihove obitelji budu intervenirale. Štrajk je zaustavljen 3. listopada u 15:15 sati.³³ Tri dana kasnije zatvorenicima je bilo dopušteno nositi vlastitu odjeću, no ipak jedini od „Pet zahtjeva“ koji nisu bili ispunjeni bio je pravo da se ne radi u zatvoru. Nakon sabotaže i bijega iz Mazea 1983., zatvorske radionice bile su zatvorene čime su ispunjeni svi zahtjevi, no bez ikakvog formalnog priznanja od strane vlade.³⁴ Britanski tisak je prozvao štrajk trijumfom za Thatcher, te je većina smatrala da je to poraz republikanaca u

²⁹ Graham Ellison; Jim Smyth, *The Crowned Harp: policing Northern Ireland*, Pluto Press, London., 2000., str. 102.

³⁰ Peter Taylor, *Brits*, Bloomsbury, London, 2002., str. 239.

³¹ Taylor, *Provos The IRA & Sinn Féin*, 1998. str. 249-251.

³² "The Hunger Strike of 1981 – A Chronology of Main Events", *CAIN*, <https://cain.ulster.ac.uk/events/hstrike/chronology.htm>, Pristupljeno 9. srpnja 2023.

³³ R. K. Walker, *The Hunger Strikes*, Lagan Books, Belfast, 2006., str. 138.

³⁴ David Beresford, *Ten Men Dead: The Story of the 1981 Irish Hunger Strike*, Harper Collins, Toronto 1987., str. 332.

redovima Sinn Feina i IRA-e, no ipak je to bila Sandsova propagandna pobjeda, dok je za Thatcher i britansku vladu bila Pirova pobjeda.³⁵

2.3. Bombaški napadi u Birminghamu 1974.

Bombaški napadi u Birminghamu bila su dva teroristička napada u gradu Birminghamu u Engleskoj. Dvije su bombe eksplodirale 21. studenog 1974. u razmaku od 20 minuta.³⁶ Privremena IRA je svoje djelovanje proširila na Englesku 1973. napadajući vojne subjekte kako bi stvorila pritisak na britansku vladu kako bi se povukla iz Sjeverne Irske te održala borbeni moral njihovih pristaša.³⁷ Do 1974., kontinentalna Britanija vidjela je prosječno jedan napad više-manje uspješan napad svaka tri dana.³⁸ Prije bilo kakvog napada na civilne mete, slijedio se kodeks ponašanja prema kojem bi napadač ili napadači poslali anonimno telefonsko upozorenje policiji, pri čemu bi pozivatelj recitirao povjerljivu kodnu riječ poznatu samo Privremenoj IRA-i i policiji, kako bi ukazali na autentičnost prijete.³⁹

U ranim večernjim satima 21. studenog, najmanje tri bombe postavljene su u dva puba i ispred banke koji su se nalazili u centru Birminghama. Ne zna se točno kada su bombe postavljene zbog toga što službeni protokol IRA-e o prethodnim napadima na nevojne objekte s 30-minutnim upozorenjem sigurnosnim službama nije bio poštivan. Prema svjedočenju iznesenom na suđenju 1975. šestorici muškaraca nepravomoćno osuđenih za bombaške napade na pubove u Birminghamu, bomba podmetnuta unutar puba *Mulberry Bush* bila je skrivena u sportskoj torbi, dok je bomba postavljena u pubu *Tavern in Town* bila skrivena unutar aktovke ili platnene torbe (moguće skrivena unutar velike,

³⁵ Robert White, *Ruairí Ó Brádaigh: The Life and Politics of an Irish Revolutionary*, Indiana University Press, 2006. ,str. 282.

³⁶ "The Birmingham Bombings 40 Years On: What Can We Learn from IRA Terror?", The Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11245150/The-Birmingham-bombings-40-years-on-what-can-we-learn-from-IRA-terror.html>, Pristupljeno 9. srpnja 2023.

³⁷ "The IRA Campaigns in England", BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1201738.stm Pristupljeno 9. srpnja 2023.

³⁸ Brian Gibson, *The Birmingham Bombs*, Barry Rose, Chichester, 1976., str. 50.

³⁹ "Birmingham Pub Bombings: The Phone Call to the Birmingham Mail that Warned of Terrorist Attack", BirminghamLive, <https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/birmingham-pub-bombings-phone-call-165528> Pristupljeno 9. srpnja 2023.

zapečaćene plastične vrećice).⁴⁰ Navodno su oni koji su postavili te bombe zatim su otišli do unaprijed odabrane telefonske govornice kako bi obavijestili službe sigurnosti; međutim, odabrana govornica je bila vandalizirana, prisiljavajući pozivatelja da pronade drugu govornicu i time skрати vrijeme koje je policija imala za čišćenje lokacija.⁴¹ Prva eksplozija dogodila se u pubu *Mulberry Bush* koji se nalazio u prizemlju i na prvom katu poslovne zgrade Rotunda. Nekoliko minuta nakon upozorenja, policija je stigla na lokaciju i počela provjeravati gornje katove u zgradi, no nije imala dovoljno vremena da očiste prepuni pub u prizemlju. U 20:17, šest minuta nakon što je nepoznati muškarac specifičnog irskog naglasaka dostavio prvo telefonsko upozorenje novinama *Birmingham Post*, bomba koja je bila skrivena u aktovci eksplodirala je opustošivši pub. Eksplozija je udubila krater od oko 100 cm u betonskom podu raznijevši dio krova čiji su betonski ostatci zarobili goste puba.⁴²

Deset je osoba bilo ubijeno u eksploziji, dok su deseci bili teško ozlijeđeni.⁴³ Vatrogasac koji je tada bio na mjestu eksplozije zamolio je policiju da dopusti televizijskoj ekipi koja je tada bila na terenu da uđe i snimi mrtve i umiruće u pubu, u nadi da će IRA konačno vidjeti posljedice svojih postupaka, no policija je taj zahtjev odbila bojeći se da će se takvi napadi ponovno dogoditi.⁴⁴ Druga eksplozija dogodila se u pubu *Tavern in the Town* koja se nalazila nedaleko od Rotunde, u 20:27 sati. Eksplozija je toliko bila jaka da je nekoliko gostiju odletjelo kroz zid od opeke.⁴⁵ Bilo je jako komplicirano očistiti teren nakon eksplozije jer je bomba bila postavljena ispod stepenica koje su vodile do izlaza na ulicu, a jedino je tako moguće bilo ući ili izaći iz puba. Žrtve koje su od sile udarca

⁴⁰ Chris Mullin, *Error of Judgement*, Littlehampton, London, 1989., str. 4-5.

⁴¹ "Paddy Hill and the Birmingham Six", irishhistorian.com, <http://www.irishhistorian.com/People/PaddyHill.html>, Pristupljeno 10. srpnja 2023.

⁴² Mullin, *Error of Judgement*, 1989. str. 2.

⁴³ "Irishmen in Court on Pub Bomb Blasts", Papua New Guinea Post-Courier, <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/250553864>, Pristupljeno 10. srpnja 2023.

⁴⁴ Dominic Sandbrook, *Seasons in the Sun: The Battle for Britain, 1974–1979.*, Penguin, London, 2013., str. 168.

⁴⁵ "Birmingham Cannot Forget Carnage of 1974 Bombings", Irish Times, <https://www.irishtimes.com/news/world/uk/birmingham-cannot-forget-carnage-of-1974-bombings-1.2010372>, Pristupljeno 10. srpnja 2023.

bombe bile zaglavljene u zidu između električnih kablova bilo je najteže spasiti jer je struja morala biti prvo isključena da bi se ikakav pokušaj spašavanja mogao dogoditi.⁴⁶

U ovom napadu odmah je ubijeno devetoro ljudi, a gotovo svi su bili ranjeni, od kojih mnogi teško.⁴⁷ Nakon te eksplozije policija je evakuirala sve obližnje pubove i poslovne prostore te je zauzela sve raspoložive sobe u obližnjem hotelu *City Center* kao improvizirano prihvatilište za pružanje prve pomoći. Zaustavljene su sve autobusne linije prema centru grada, dok je taksistima naređeno da lakše ozlijeđene prevezu u bolnicu. Sveukupno u oba napada, ubijena je 21 osoba, a 182 ih je ozlijeđeno od kojih su mnogi ostali teški invalidi. Stanovnici Birminghama taj dan nazivaju „najcrnijim“ u povijesti grada. Bombaški napadi su potaknuli hibernofobne osjećaje u Birminghamu, koji je tada imao manjinu od preko 100 tisuća Iraca, te su mnogi tada bivali napadnuti fizički i verbalno, od kojih su mnogi dobivali i prijetnje smrću. Kako i u Birminghamu tako i u ostatku Engleske, mnogi su irski domovi, pubovi, tvrtke i društveni centri bili pod napadima. U strahu od bilo kakvih eskalacija, mnoge britanske zračne luke odbile su primati letove iz Irske. U Sjevernoj Irskoj, lojalističke paravojne postrojbe pokrenule su val osvetničkih napada na irske katolike: unutar dva dana od bombardiranja, lojalisti su ustrijelili pet civila.⁴⁸ Za napade odmah je okrivljena IRA unatoč tome što nije preuzela odgovornost.⁴⁹

Iz ova tri primjera vidi se „klasičan“ primjer nacionalne borbe – prosvjedima, štrajkovima i terorističkim napadima, vrlo slično izraelsko-palestinskom konfliktu. Ishodi su manje-više bili uspješni, no ipak kasno i s ljudskim žrtvama kao npr. u primjeru Krvave nedjelje, gdje je šteta bila nadoknađena tek gotovo četiri desetljeća nakon događaja ili u

⁴⁶ "Birmingham Pub Bombings Minute by Minute: 24 Hours That Changed our City Forever", BirminghamLive, <https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/birmingham-pub-bombings-minute-minute-8053231>, Pristupljeno 10. srpnja 2023.

⁴⁷ "Birmingham Pub Bombings Survivor Tells His Story 38 Years to the Day After IRA Attack", BirminghamLive, <https://www.birminghammail.co.uk/news/local-news/birmingham-pub-bombings-38-years-325322>, Pristupljeno 10. srpnja 2023.

⁴⁸ David McKittrick, *Lost Lives: The Stories of the Men, Women, and Children Who Died As a Result of the Northern Ireland Troubles*, Mainstream, Edinburgh, 2001, str. 496-502.

⁴⁹ "War on IRA: 'Every Briton Now a Target'", The Sydney Morning Herald, <https://news.google.com/newspapers?id=ZXxXAAAIAJ&sjid=UvEDAAAIAJ&pg=1156,450835&hl=en>, Pristupljeno 10. srpnja 2023.

slučaju Irskog štrajka glađu gdje je 10 od 23 štrajkača preminulo, no ipak su uspjeli dobiti svoja prava. Bombaški napad u Birminghamu imao je najkobnije i nenadoknadle posledice s kojima se mnogi sudionici i dandanas bore jer su ostali invalidi ali i zbog nasilja prema irskoj zajednici koje se počeo širiti.

3. Primirja, posljedice i današnja situacija

3.1. Sporazum Velikog petka

Sporazum Velikog petka, također zvan Sporazum iz Belfasta ili Sporazum, sporazum je postignut 10. travnja 1998., ratificiran u Irskoj i Sjevernoj Irskoj glasovanjem 22. svibnja, kojim se poziva na decentraliziranu vladu u Sjevernoj Irskoj. Bombaški napadi, atentati i nemiri između katolika, protestanata i britanske policije i trupa nastavili su se u ranim 1990-ima. Privremeni prekid vatre je sazvan 1994., ali se sporadično nasilje nastavilo. Višestranački pregovori, u kojima su sudjelovali predstavnici Irske, raznih političkih stranaka Sjeverne Irske i britanske vlade, nastavljeni su u lipnju 1996. i na kraju su kulminirali potpisivanjem u Belfastu 10. travnja 1998. (te godine je 10. travnja padao na Veliki petak), sporazuma koji je pozivao na uspostavu tri razine upravnih odnosa.⁵⁰

Tri razine upravnih odnosa uspostavile su :

1. Prva razina uspostavila je demokratske institucije u Sjevernoj Irskoj. Skupština i izvršna vlast glavne su institucije decentralizirane vlasti u Sjevernoj Irskoj. Skupština je demokratski izabrano tijelo koje se sastoji od 90 članova zakonodavne skupštine. Izvršnu vlast čine prvi ministar i zamjenik prvog ministra te do deset drugih ministara. Odgovoran je Skupštini i sastoji se od ljudi izabranih za istu. Skupština i izvršna vlast mogu donositi zakone i odluke u područjima zdravstva, poljoprivrede, financija, obrazovanja, infrastrukture i pravosuđa.

⁵⁰ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Good Friday Agreement", Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Good-Friday-Agreement>, Pristupljeno 10. srpnja 2023.

2. Druga razina uspostavila je institucije „sjever-jug“. Sporazumom na Veliki petak predviđeno je uspostavljanje Ministarskog vijeća sjever-jug gdje ministri iz Irske i Sjeverne Irske raspravljaju o pitanjima od značaja za cijeli otok. Sastanci Ministarskog vijeća imaju različite oblike. Mogu se sastajati kao plenarno tijelo koje uključuje sve ministre iz obje jurisdikcije ili na manjoj osnovi uključujući samo ministre koji su odgovorni za određeno područje politike.

3. Treća razina uspostavila je britansko-irske institucije. Nova britanska i irska tijela također su zahtijevana Sporazumom na Veliki petak kako bi se olakšala suradnja u područjima zajedničkog interesa. Oni su se proširili na tijela koja su već bila u funkciji. Britansko-irska međuvladina konferencija okuplja ministre iz Irske i Ujedinjenog Kraljevstva. Zadnji put se sastao u ožujku 2022. Vijeće okuplja predstavnike vlada iz Irske, Ujedinjenog Kraljevstva, decentraliziranih uprava u Škotskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj te zavisnih područja krune, otoka Man, Jerseyja i Guernseyja.⁵¹

Sporazum na Veliki petak stavio je novi naglasak na ljudska prava, posebno na Europsku konvenciju o ljudskim pravima koja do tog trenutka nije bila zakonski donesena u Irskoj ili Ujedinjenom Kraljevstvu. Obje su zemlje naknadno uključile Konvenciju u nacionalni zakon i uspostavile tijela za ljudska prava, kao što je preteča sadašnje Irske komisije za ljudska prava i jednakost i Komisije za ljudska prava Sjeverne Irske. Sporazum na Veliki petak također je obvezao obje vlade na prijevremeno oslobađanje mnogih zatvorenika povezanih sa sukobom pod uvjetom da skupine s kojima su bili povezani ostanu u prekidu vatre.⁵²

⁵¹ The Good Friday Agreement, citizensinformation.ie, <https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/ireland-and-the-uk/good-friday-agreement/>, Pristupljeno 11. srpnja 2023.

⁵² Ibid, Pristupljeno 11. srpnja 2023.

Na zajedničkom referendumu održanom u Irskoj i Sjevernoj Irskoj 22. svibnja 1998., prvom cjelokupnom irskom glasovanju od 1918., sporazum je odobrilo 94 posto birača u Irskoj i 71 posto u Sjevernoj Irskoj. Međutim, velika razlika između podrške katolika i protestanata u Sjevernoj Irskoj (96% katolika glasalo je za sporazum, ali samo 52% protestanata je učinilo isto) ukazivalo je na to da će napori za rješavanje sektaškog sukoba biti teški. Najočitiiji dokaz podjele pojavio se samo četiri mjeseca nakon potpisivanja sporazuma, u kolovozu 1998., kada je skupina koja se odvojila od Irske republikanske armije (IRA), Prava IRA, ubila 29 ljudi u bombaškom napadu na Omagh. Štoviše, neuspjeh IRA-e da odbaci svoje oružje odgodio je formiranje Izvršnog tijela Sjeverne Irske (ogranak Skupštine Sjeverne Irske), u kojem je Sinn Féin, političko krilo IRA-e, trebalo imati dva ministra.⁵³ Dana 2. prosinca 1999. Republika Irska izmijenila je svoj ustav, uklonivši svoje teritorijalne zahtjeve koje je polagala na cijeli irski otok, dok je Ujedinjeno Kraljevstvo prepustilo izravnu upravu Sjeverne Irske. Novi sporazumi između Irske i Ujedinjenog Kraljevstva te između Irske i Sjeverne Irske stupili su na snagu, a irska predsjednica Mary McAleese simbolično je ručala s kraljicom Elizabetom II.⁵⁴

3.2. Žrtve i materijalna šteta

Za vrijeme sukoba u Sjevernoj Irskoj, u trideset godina 3720 ljudi je ubijeno, dok ih je nešto manje od 50 tisuća ozlijeđenih kao posljedica sukoba. Više od polovice smrtno stradalih (54%) bili su civili, dok je 41% smrtno stradalih imalo manje od 25 godina.⁵⁵ Prema statistici najviše ubojstava izvršila je IRA, s gotovo 1700 ubijenih (49%), dok Ulsterske dobrovoljačke snage i Britanska vojska nisu ni približno toliko (sve zajedno kad se zbroji 20%). Po gradovima na teritoriju Sjeverne Irske, najviše je ljudi stradalo u Belfastu, zapadnom i sjevernom (617 i 563 žrtava). No, kad se gleda po religijskoj

⁵³ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Good Friday Agreement", Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Good-Friday-Agreement>, Pristupljeno 11. srpnja 2023.

⁵⁴ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Good Friday Agreement", Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Good-Friday-Agreement>, Pristupljeno 11. srpnja 2023.

⁵⁵ Remembering the victims of The Troubles, everycasualty.org, <https://everycasualty.org/remembering-the-victims-of-the-troubles/>, Pristupljeno 11. srpnja 2023.

pripadnosti, najviše je bilo žrtava iz katoličke zajednice (1525) dok iz protestantske (1250).⁵⁶

Jedne od manje spomenutih žrtava sukoba bila su djeca za koju se godinama mislilo da su otporna te da ne pate od utjecaja sukoba. Djeca u Sjevernoj Irskoj nisu bila samo svjedoci nereda, bombaškim napadima, ubojstvima, ali i sudjelovali u tim brutalnim nedjelima. Kada su djeca i njihovi roditelji sami borci, psihološki stres poprima nova i užasavajuća značenja. Utvrđeno je da su djeca između osam godina i adolescencije najgore pogođena političkim nasiljem.⁵⁷ Dok je sukob još trajao, manji broj volonterskih organizacija pružao je pomoć ožalošćenima i ozlijeđenima. *Cross Grupu*⁵⁸, koju je osnovala Maura Kiely kada je izgubila svog 19-godišnjeg sina ubijenog dok je prisustvovao na misi u Belfastu 1976., organizacija je potpore sastavljena od rimokatolika i protestanata koji su pretrpjeli gubitak voljenih kao posljedicu nasilja. Ime odražava njihovo uvjerenje da se od nikoga ne može tražiti da nosi teži križ od gubitka voljene osobe u ratu. Mina Wardle osnovala je *Shankill Stres i Trauma Grupu*⁵⁹ kako bi pružila podršku onima koji su pogođeni sukobom u području Shankilla. Iste godine, *Enniskillen Zajedno*⁶⁰, s ciljem poticanja pomirenja, osnovan je nakon bombaškog napada u Enniskillenu u kojem je poginulo deset civila i jedan policajac, a ranjeno 63 ljudi. *Grupu za osnaživanje žena protiv nasilja*⁶¹ osnovala je katolička časna sestra u Belfastu 1991. za pomoć udovicama. Kasnije je razvila širu svrhu za pružanje emocionalne i praktične pomoći na temelju zajednice za ožalošćene i ozlijeđene, otvorila je podružnice diljem zemlje i postala jedna od najvećih organizacija te vrste u Sjevernoj Irskoj.⁶²

⁵⁶ Statistical breakdown of deaths in the "Troubles", wesleyjohnston.com, https://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/past/troubles/troubles_stats.html 11. srpnja 2023.

⁵⁷ Lisa A. Ghigliazza, "Children, Trauma, and the Troubles: Northern Ireland's Social Service Response," *McNair Scholars Research Journal*: Vol. 1 , Article 9. 2008. str. 4-5.

⁵⁸ eng. Cross Group.

⁵⁹ eng. Shankill Stress and Trauma Group.

⁶⁰ eng. Enniskillen Together.

⁶¹ eng. Women Against Violence Empower.

⁶² Marie Breen-Smyth, "Suffering, Victims and Survivors in the Northern Ireland Conflict: Definitions, Policies, and Politics." In *Victimhood and Acknowledgement: The Other Side of Terrorism*, edited by Petra Terhoeven, 1st ed. De Gruyter, 2018., str. 45-46.

U svih 30 godina sukoba, najviše je žrtava bilo u 1972., njih čak 480, a podatci govore da ih je bilo sve do 2001. godine.⁶³ Od materijalne štete, osim one ljudske, bilo je podmetanja požara, pljački i bombaških napada.⁶⁴

Dakle, Sjeverna Irska uspjela je, osnivanjem Skupštine, dobiti pravo na svoje institucije i autonomiju gdje može donositi svoje zakone, ali su i dvije države, Republika Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo, uspjele su podići svoju suradnju na višu razinu gdje se vode razgovori o zajedničkim interesima. Broj žrtava je „logičan“ time što je britanska policija vrlo često bila nasilna prema prosvjednicima na demonstracijama koje bi se na kraju pretvorile u otvorene ulične borbe.

3.3. Današnja situacija

Nažalost, situacija ni danas nije ništa bolja. Iako je normalizacija koliko-toliko postignuta, nasilje je i dalje prisutno. Problem je zadao Brexit, koji Sporazum iz Belfasta nije predvidio. Prije Brexita smatralo se da će mnogi irski građani izgubiti svoja prava koja su imali samom činjenicom da su građani Europske Unije. Brexit je tada najviše mogao utjecati na trgovinu i kretanje. Tada se smatralo da ponovna uspostava granice na irskom otoku budi nasilje i disidente iz IRA-e.⁶⁵ Nakon Brexita, Sjeverna Irska je postala jedini dio Ujedinjenog Kraljevstva koji ima kopnenu granicu sa zemljom EU, tj. Republikom Irskom. Provjere su potrebne za robu koja se prevozi između Ujedinjenog Kraljevstva i tržišta EU-a. Ali obje su se strane složile da se to ne bi smjelo dogoditi na irskoj granici, kako bi se zaštitio Sporazum na Veliki petak, jer je postojao strah da bi prekogranična suradnja mogla biti ugrožena ako se uspostave nove kontrolne točke.⁶⁶

⁶³ "Sutton Index of Deaths: Year of the death", *Conflict Archive on the Internet*, <https://cain.ulster.ac.uk/sutton/tables/Year.html>, Pristupljeno 11. srpnja 2023.

⁶⁴ "Northern Ireland Society – Security and Defence", *Conflict Archive on the Internet*, <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm> Pristupljeno 11. srpnja 2023.

⁶⁵ John Doyle, "Reflecting on the Northern Ireland Conflict and Peace Process: 20 Years since the Good Friday Agreement.", *Irish Studies in International Affairs*, 2018., str. 15.

⁶⁶ Good Friday Agreement : What is it?, BBC, <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-61968177>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

Po izlasku Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije, na snagu je 1. siječnja 2021. stupio novi dokument pod nazivom Protokol o Sjevernoj Irskoj (*Northern Ireland Protocol*). Protokol utvrđuje odnos Sjeverne Irske s EU-om i Velikom Britanijom nakon Brexita. Osigurava da nema provjera robe koja se kreće između Sjeverne Irske i Irske (i ostatka EU-a). To čini primjenom pravila jedinstvenog tržišta EU-a za robu u Sjevernoj Irskoj i carinskih pravila EU-a što znači da roba koja dolazi u Sjevernu Irsku iz Velike Britanije mora biti provjerena i/ili imati dokumentaciju koja dokazuje da je u skladu s propisima Europske Unije.⁶⁷ Početkom 2023. donesen je novi dokument pod imenom Windsorski okvir (*The Windsor Frame*). To je pravni je sporazum nakon Brexita između Europske unije i Ujedinjenog Kraljevstva koji je najavljen 27. veljače 2023., a službeno su ga prihvatile obje strane 24. ožujka 2023.⁶⁸

Predloženi sporazum odnosi se na robu koja prelazi irsko more iz Velike Britanije u Sjevernu Irsku. Njime bi se uvele zelene i crvene linije kako bi se smanjile provjere i papirologija na robi koja je namijenjena Sjevernoj Irskoj i odvojila bi se od robe za koju postoji opasnost da se prebaci na zajedničko tržište EU-a. Također uključuje niz sporazuma o kontroli lijekova, PDV-u i carinama na alkohol. Usvajanjem je zaustavljen prijedlog Zakona o protokolu za Sjevernu Irsku.⁶⁹

U BBC-evom dokumentarcu „*Sto godina unije*“, televizijski voditelj Patrick Kielty istražuje situaciju nakon 100 godina osamostaljivanja Republike Irske, tj. ostanka Sjeverne Irske unutar Ujedinjenog Kraljevstva. Uz želju mnogih mladih da jednostavno napuste Sjevernu Irsku i trans generacijsku traumu, istraživao je o lomači koju protestanti, odnosno unionisti svake godine priređuju 12. srpnja, tj. na godišnjicu bitke kod rijeke Boyne u kojoj su se sukobili Jakov II. i William III. Oranski. Želje stanovnika Sjeverne Irske su različite - od onih koji žele ostati u Ujedinjenom Kraljevstvu, do onih koji se nadaju da

⁶⁷ Northern Ireland Protocol, UK Parliament, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9548/>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

⁶⁸ "UK and EU formally adopt new Brexit Windsor Framework deal", BBC, <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-65058955>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

⁶⁹ "Northern Ireland Brexit deal: At-a-glance", BBC News, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-64790193>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

će jednog dana biti ujedinjeni s Republikom Irskom. Također, stavovi sugovornika su se mijenjali i mijenjaju se s godinama.⁷⁰

Nakon Brexita, najvažnije je postignuto, a to je suradnja između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije Windsorskim okvirom koji će uvelike olakšati prolazak robe na britansko-irskoj granici. No ipak nasilje između protestanata i katolika još ne jenjava, upravo zbog toga što protestanti obilježavaju obljetnicu pobjede u bitci kod Boyne, što mnoge katolike čini nemirnima zbog načina na koji se obilježava, a to je paljenje zastave Republike Irske, što je apsolutno nedopustivo te vrijeđa nacionalni identitet tamošnjih Iraca. Opet s druge strane, o ujedinjenju još nema govora, zbog raznih osjećaja i samih katolika odnosno Iraca, jer mnogi smatraju da im Ujedinjeno Kraljevstvo pruža više prilika nego Republika Irska kao npr. u obrazovanju ili pak bolju zdravstvenu skrb.

Slika 2: Prikaz lomače, napravljenoj od euro paleta, na kojoj se pali zastava Republike Irske u znak pobjede Williama Oranskog u bici na rijeci Boyne 1690.



Izvor: <https://www.surreycomet.co.uk/news/national/23649227.image-sinn-fein-vice-president-michelle-oneill-placed-loyalist-bonfire/>

(12. srpnja 2023.)

⁷⁰ Natalie Maynes, redatelj, *One Hundred Years of Union*, Dragonfly Film and Television, London, 2021.

Nakon istraživanja za ovo poglavlje, da se zaključiti da još nije gotovo, te da nije sigurno što budućnost nosi. Uz to, situacija u Sjevernoj Irskoj još uvijek tinja, zbog ponašanja protestanata prema cijeloj situaciji što je prikazano na Slici 2 (vidi str. 21) te je takav način i postupak prema nacionalnim simbolima apsolutno nedopustiv. Izlazak Republike Irske iz Europske unije te osnivanje zajedničke unije između Ujedinjenog Kraljevstva i Republike Irske vjerojatno bi bio samo korak unazad jer Republika Irska nema pokriće koje joj jamči samostalnost i suverenitet kao što to ima i imala je dok je Ujedinjeno Kraljevstvo bila članica EU-a. Najveći problem u rješavanju sjevernoirskog pitanja definitivno leži, kao što je već gore navedeno, i sama podjela među samim Ircima što bitno otežava situaciju i donošenje konačnog rješenja.

4. Pop kultura i sukob

Svaki rat ili sukob reflektira se na pop kulturu, pa tako i Sjevernoirski. Konkretno sam se koncentrirala na pop kulturu 80-ih i 90-ih, poglavito na glazbu i film. Glazbeno su svoju podršku protiv sukoba izrazile mnoge irske ali i britanske (engleske i škotske) grupe, a neke od pjesama su „*Belfast Child*“ škotskog Simple Mindsa iz 1989., „*Through the Barricades*“ engleskog Spandau Balleta iz 1986. i „*That's Just The Way It Is*“ engleskog bubnjara i pjevača Phila Collinsa iz 1990. Kao dvije najznačajnije pjesme za sukob sam odabrala „*Zombie*“ (1994.) i „*Sunday Bloody Sunday*“ (1983.) irskih grupa The Cranberries i U2. Pjesma „*Zombie*“ odgovor je na smrt dvojice dječaka Johnathana Balla (3) i Tima Parryja (12) koji su ubijeni u bombaškim napadima na Warrington 1993., kada su dvije IRA-ine eksplozivne naprave skrivene u kantama za smeće detonirane u Warringtonu u Engleskoj. Ball je preminuo na mjestu bombaškog napada od posljedica ozljeda zadobivenih gelerima, a pet dana kasnije Parry je izgubio život od posljedica ozljeda glave.⁷¹ Ono što je Dolores O'Riordan htjela reći tom pjesmom jest da Irska nije

⁷¹ "Warrington remembers IRA atrocity that killed Jonathan Ball and Tim Parry", Belfast Telegraph, <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/warrington-remembers-ira-atrocity-that-killed-jonathan-ball-and-tim-parry/36723971.html>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

teroristička zemlja zbog članova IRA-e koji su mnoge napade, kako sami kažu, iznijeli u ime Irske.⁷²

Pjesma „*Sunday Bloody Sunday*“ grupe U2 opisuje užase iz perspektive promatrača za vrijeme sukoba, sa glavnim fokusom na Krvavu nedjelju iz 1972., no težina, odnosno, osjećaji koji su prikazani kroz stihove može se odnositi i na Krvavu nedelju iz 1921.⁷³ Zanimljiva je činjenica da je Irska na Izboru za pjesmu Eurovizije od 1970. do 1996., dakle gotovo cijelo vrijeme trajanja sukoba pobijedila čak sedam puta te je do 2023. držala rekord s najviše pobjeda na natjecanju, sve dok joj uz bok nije stala Švedska. Također, Johnny Logan prvi je muškarac koji je pobijedio dva puta na natjecanju (švedska pjevačica Loreen je prva žena kojoj je uspjelo isto 2012. i 2023.) (1980. i 1987.), dok je Irska u razdoblju od 1992. do 1994. pobijedila čak tri puta za redom.⁷⁴ Naime, tada nije bilo gledateljskog faktora (nije bilo *televotinga*) koji bi mogao odlučiti o tome tko bi mogao pobijediti, već je tu ulogu imao profesionalni žiri koji je zaista mogao u neku ruku politički lobirati i izjasniti se da je na strani Ujedinjene Irske Republike.

Od filmova i serija izdvojila sam filmove *In the Name of Father* (1993.) i *The Journey* (2016.), a od serija *Derry Girls* (2018. – 2022.). U filmu *In the Name of the Father*, koji je temeljen na stvarnim događajima, radi se o krivo osumnjičenom mladom Ircu, Gerryju Conlonu, koji 1970ih živi u Belfastu kao sitni lopov. Nakon nekog vremena bilježi u London gdje se sastaje s prijateljem Paulom Hillom. Nakon što je IRA iste noći bombardirala pub u Guildfordu, Gerry i Paul izbačeni su iz svojeg stana i bivaju prisiljeni spavati u parku. Nakon povratka u Belfast, Gerry je uhićen zbog sumnje da je jedan od članova IRA-e te provodi 15 godina u zatvoru pokušavajući očistiti svoje ime. Također, osim glavnog junaka filma, uz njega bivaju zatvoreni njegov otac i njegova tetka za koje se smatralo da su pomogli pri izvođenju napada na Guildford. Odvjetnica Gareth Pierce ponovno otvara

⁷² Peacock, Tim. "Zombie": The Story Behind The Cranberries' Deathless Classic", uDiscoverMusic, <https://www.udiscovermusic.com/stories/the-cranberries-zombie-song/>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

⁷³ Sullivan, Denise, "Song Review: "Sunday Bloody Sunday", Allmusic, <https://www.allmusic.com/song/sunday-bloody-sunday-mt0006410688>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

⁷⁴ Ireland, eurovision.tv, <https://eurovision.tv/country/ireland>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.

slučaj, te saznaje da je Gerryju zatvorska kazna namještena, te je nakon suđenja otpušten zajedno sa troje ostalih pretpostavljenih sudionika napada. Na kraju filma, Gerry daje javno obećanje da će se nastaviti boriti da očisti ime svojeg oca koji je isto kao i on, bio zatvoren za djelo koje nije počinio.⁷⁵ Film upućuje gledatelje na problem britanskog pravosuđa i njegovog krivog ophođenja sa krivo osuđenim Ircima, koji su se našli na krivom mjestu i u krivo vrijeme, što je i sama Pierce uzviknula u filmu.

U drugom filmu, *The Journey*, radi se o dvojici političkih rivala, lanu Parslyiju, unionistu i Martinu McGuinnessu, republikancu koji su prisiljeni na zajedničku vožnju automobilom, kako bi ih se pokušalo zbližiti i potaknuti na pregovore o mirovnom sporazumu. Godine 2006. od straha da bi nova generacija mogla biti inspirirana pokrenuti nove eskalacije nakon napada na WTC 11. rujna 2001., tadašnji britanski premjer Tony Blair (Toby Stephens) inzistira da obje strane ponovo utvrde mirovni sporazum. Nažalost glavni pregovarači su, gore spomenuti Ian Parsley (Timothy Spall) vođa Demokratske unionističke stranke i Martin McGuinness (Colm Meaney) političar iz stranke Sinn Fein, desetljećima nepomirljivi neprijatelji. Međutim, s pregovorima koji tek počinju, Paisley ustraje u namjeri da svoju godišnjicu braka proslavi kod kuće, a McGuinness odlučuje da mora pratiti svog neprijatelja kako bi spriječio da ga se nagovori da odustane od ove prilike za mir. Dok premijer Blair i njegovo osoblje MI5 nervozno promatraju tijekom događaja s tajnih kamera, dvojica neprijatelja kreću na zajedničko putovanje na kojem premošćuju naizgled nepremostivo i mijenjaju tijekom povijesti.⁷⁶ Važnost ovog filma ogledala se u načinu na koji se potiču pregovori između političkih rivala na vrlo kreativan način, odnosno, što može biti želja običnog čovjeka, s obzirom da je film samo temeljen na stvarnim osobama⁷⁷, ali ne i događajima, kao što je to slučaj u primjeru iz filma *In the Name of the Father*.

⁷⁵ In the Name of Father, Rotten Tomatoes,

https://www.rottentomatoes.com/m/in_the_name_of_the_father , Pristupljeno 13. srpnja 2023.

⁷⁶ The Journey, imbd.com, <https://www.imdb.com/title/tt4826674/>, Pristupljeno 13. srpnja 2023.

⁷⁷ „Paisley and McGuinness: the movie. But is it a travesty of the truth?“, The Guardian, <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/may/06/martin-mcguinness-ian-paisley-the-journey>, Pristupljeno, 22. rujna 2023.

Seriya *Derry Girls* smještena je u pozadini sukoba ranih 1990ih koja prati živote katoličkih tinejdžera u zadnjem desetljeću sukoba.⁷⁸ Kroz tri sezone serije, osim mnogih tinejdžerskih mušica i briga oko škole, epizode se nasumično mijenjaju odnosno svaka druga ili treća epizoda sadrži neki stvarni događaj ili je vezana za dojava o bombama, zabrani pohađanja nekog događaja. Na primjer, serija završava u tjednu kada je potpisan Sporazum u Belfastu ili kada je glavnim junakinjama serije zabranjeno ići na koncert engleske grupe Take That. Također u seriji se vidi i rivalstvo među mladima tj. katolika i protestanata.⁷⁹

Iz primjera u pop kulturi možemo vidjeti da ona može biti alat kojim umjetnici stoje uz narod, u ovom slučaju najčešće uz obje strane odnosno na strani pomirenja. Sve pjesme govore o užasima sukoba ili su direktno inspirirane nekim događajima (npr. „*Through the Barricades*“, „*Belfast Child*“, „*Zombie*“, „*Sunday Bloody Sunday*“). Filmovi i serije također živopisno opisuju stanja pojedinaca, krajolik i svakodnevicu u kojemu su se ljudi tada našli i gledatelja mogu dovesti u dojam osjećaja iz tog vremena. Sve pobjede Irske na Euroviziji mogle bi se dublje usporediti sa ostalim politički „poklonjenim“ pobjedama, kao u slučajevima sa Jugoslavijom 1989. i pobjedama Ukrajine 2016. i 2022., iako je ukrajinskim pobjedama na ruku išlo uvođenje i provođenje *televotinga* odnosno glasova gledatelja i njihova mišljenja u odlučivanju tko će pobijediti, dok je, kako sam gore već navela, Irskoj na ruku mogao ići žiri koji je, po svoj prilici, tada suosjećao sa željama ljudi koji su htjeli ujedinjenje.

⁷⁸ Derry Girls, Rotten Tomatoes, https://www.rottentomatoes.com/tv/derry_girls, Pristupljeno 13. srpnja 2023.

⁷⁹ Derry Girls, imdb.com, <https://www.imdb.com/title/tt7120662/episodes/?season=1>, Pristupljeno 13. rujna 2023.

ZAKLJUČAK

U radu, *Sjevernoirski sukob 1968. – 1998.*, kronološki sam iznijela razvoj sukoba od njegovih samih začetaka u 17. stoljeću do kulminacije u šezdesetim godinama prošlog stoljeća. Izdvojivši tri najupečatljivija događaja prikazala sam razmjere irske borbe za integraciju Sjeverne Irske u korpus cijelog otoka. Navodeći primjere iz pop kulture i filmske industrije prikazala sam jasnu i živu ustrajnost irskog naroda da, uz političku borbu, putem glazbe i sedme umjetnosti svoje ciljeve podastre očima svjetske javnosti.

Budućnost i koegzistenciju irskih katolika i britanskih protestanata u Sjevernoj Irskoj pod Ujedinjenim Kraljevstvom vrlo je teško odrediti. Mnogi protestanti i dalje su vrlo odani engleskoj Kruni, što vrlo očito prikazuju, te su apsolutno protiv Sjevernoirskog Protokola, odnosno postavljanja granice u irsko more. Podjele između njih i dalje su duboke samim postojanjem katoličkih i protestantskih gradskih četvrti. Rješenje se donekle ogledalo u članstvima obje države u Europskoj Uniji, što je na kraju poljuljao Brexit.

Vrlo je moguće da se rješenje neće pronaći u narednih 50 do 100 godina zbog klimave britanske politike gdje je teško pronaći stabilnog vođu, što bi zapravo, u slučaju kolapsa, išlo na ruku Sjevernoj Irskoj. Sukob je vrlo važan i za suvremenu povijest i povijest terorizma uopće, jer je Irska republikanska armija prva koristila ili barem postavila temelj za suvremene metode napada (poput postavljanje bombi pod automobile ili sakrivanja u torbe). Kroz daljnja istraživanja o pop kulturi primijetila sam da je britanska pop kultura bila podosta zastupljena u Irskoj, unatoč sukobu na sjeveru otoka, te su mnoge subkulture koje su otpočele u Ujedinjenom Kraljevstvu bile prisutne u Irskoj. No ipak, mnoge britanske glazbene grupe nisu bile pretjerano zagrijane za nastupe u Belfastu skoro do srednjih 90-ih.

Nakon odgledanog dokumentarnog filma „*Sto godina unije*“, potvrdila sam svoje shvaćanje da glavni problem leži u različitim opredijeljenima stanovnika po pitanju života u Sjevernoj Irskoj, te i dalje promišljaju svoje stavove o tome kakvu državu žele što nikako ne ide na ruku postizanju mirne koegzistencije.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Beresford, David, *Ten Men Dead: The Story of the 1981 Irish Hunger Strike*, Harper Collins, Toronto, 1987.
2. Coogan, Tim Pat, *The Troubles: Ireland's Ordeal and the Search for Peace*, Palgrave Macmillan, London, 2002.
3. Ellison, Graham; Smyth, Jim, *The Crowned Harp: policing Northern Ireland*, Pluto Press, London, 2000.
4. English, Richard, *Armed Struggle: The History of the IRA*, Oxford University Press, 2003.
5. Gibson, Brian, *The Birmingham Bombs*, Barry Rose, Chichester, 1976.
6. McKittrick, David, *Lost Lives: The Stories of the Men, Women, and Children Who Died As a Result of the Northern Ireland Troubles*, Mainstream, Edinburgh, 2001.
7. Moloney, Ed, *A Secret History of the IRA*, Penguin Books Canada, Toronto, 2002.
8. Mullin, Chris, *Error of Judgement*, Littlehampton, London, 1989.
9. Sandbrook, Dominic, *Seasons in the Sun: The Battle for Britain, 1974–1979*, Penguin, London, 2013.
10. Taylor, Peter, *Families at War*, BBC Books, London, 1989.
11. Taylor, Peter, *Provos The IRA & Sinn Féin*, Bloomsbury, London, 1998.
12. Taylor, Peter, *Brits*, Bloomsbury, London, 2002.
13. Tonge, Jonathan, *Northern Ireland: Conflict and Change*, Longman, Harlow, 2002.
14. Walker, R. K, *The Hunger Strikes*, Lagan Books, Belfast, 2006.
15. White, Robert, *Ruairí Ó Brádaigh: The Life and Politics of an Irish Revolutionary*, Indiana University Press, 2006.
16. White, Robert, *Out of the Ashes: An Oral History of the Provisional Irish Republican Movement*, Merrion Press, Newbridge, 2017.
17. Wright, Frank, *Ulster: Two Lands, One Soil*, Gill & Macmillan, Dublin, 1996.

Časopisi i zbornici:

1. Breen-Smyth, Marie, "Suffering, Victims and Survivors in the Northern Ireland Conflict: Definitions, Policies, and Politics." In *Victimhood and Acknowledgement: The Other Side of Terrorism*, edited by Petra Terhoeven, 1st ed, De Gruyter, 2018.
2. Donohue, Laura K, "Regulating Northern Ireland: The Special Powers Acts, 1922-1972" *The Historical Journal* 41, no. 4, 1998.
3. Ghigliazza, Lisa A., "Children, Trauma, and the Troubles: Northern Ireland's Social Service Response," *McNair Scholars Research Journal*: Vol. 1 , Article 9, 2008.
4. John Doyle "Reflecting on the Northern Ireland Conflict and Peace Process: 20 Years since the Good Friday Agreement." *Irish Studies in International Affairs*, 2018.

Web izvori:

1. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Good Friday Agreement", Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Good-Friday-Agreement>, 10. srpnja 2023.
2. "Birmingham Cannot Forget Carnage of 1974 Bombings", Irish Times, <https://www.irishtimes.com/news/world/uk/birmingham-cannot-forget-carnage-of-1974-bombings-1.2010372>, 10. srpnja 2023.
3. "Birmingham Pub Bombings Minute by Minute: 24 Hours That Changed our City Forever", BirminghamLive, <https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/birmingham-pub-bombings-minute-minute-8053231>, 10. srpnja 2023.
4. "Birmingham Pub Bombings Survivor Tells His Story 38 Years to the Day After IRA Attack", BirminghamLive, <https://www.birminghammail.co.uk/news/local-news/birmingham-pub-bombings-38-years-325322>, 10. srpnja 2023.
5. "Birmingham Pub Bombings: The Phone Call to the Birmingham Mail that Warned of Terrorist Attack", BirminghamLive, <https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/birmingham-pub-bombings-phone-call-165528> 9. srpnja 2023.
6. "Irishmen in Court on Pub Bomb Blasts", Papua New Guinea Post-Courier, <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/250553864>, 10. srpnja 2023.
7. "Northern Ireland Brexit deal: At-a-glance", BBC News, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-64790193>, 12. srpnja 2023.

8. "Northern Ireland Society – Security and Defence", *Conflict Archive on the Internet*, <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm>, 11. srpnja 2023.
9. "Paddy Hill and the Birmingham Six", *irishhistorian.com*, <http://www.irishhistorian.com/People/PaddyHill.html>, 10. srpnja 2023.
10. "Sutton Index of Deaths: Year of the death", *Conflict Archive on the Internet*, <https://cain.ulster.ac.uk/sutton/tables/Year.html>, 11. srpnja 2023.
11. "The Birmingham Bombings 40 Years On: What Can We Learn from IRA Terror?", *The Telegraph*, <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11245150/The-Birmingham-bombings-40-years-on-what-can-we-learn-from-IRA-terror.html>, 9. srpnja 2023.
12. "The Hunger Strike of 1981 – A Chronology of Main Events", *CAIN*, <https://cain.ulster.ac.uk/events/hstrike/chronology.htm>, 8. srpnja 2023.
13. "The IRA Campaigns in England", *BBC News*, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1201738.stm, 9. srpnja 2023.
14. "UK and EU formally adopt new Brexit Windsor Framework deal", *BBC*, <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-65058955>, 12. srpnja 2023.
15. "War on IRA: 'Every Briton Now a Target'", *The Sydney Morning Herald*, <https://news.google.com/newspapers?id=ZXxXAAAAIBAJ&sjid=UvEDAAAAIBAJ&pg=1156,450835&hl=en>, 10 srpnja 2023.
16. "Warrington remembers IRA atrocity that killed Jonathan Ball and Tim Parry", *Belfast Telegraph*, <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/warrington-remembers-ira-atrocity-that-killed-jonathan-ball-and-tim-parry/36723971.html>, 12. srpnja 2023.
17. "What happened in the hunger strike?" *BBC*, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/4941866.stm, 5. s 8. srpnja 2023.
18. *Derry Girls*, *imdb.com*, <https://www.imdb.com/title/tt7120662/episodes/?season=1>, 13. rujna 2023.
19. *Derry Girls*, *Rotten Tomatoes*, https://www.rottentomatoes.com/tv/derry_girls, 13. srpnja 2023.
20. *Good Friday Agreement : What is it?*, *BBC*, <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-61968177>, 12. srpnja 2023.

21. In the Name of Father, Rotten Tomatoes, https://www.rottentomatoes.com/m/in_the_name_of_the_father 13. srpnja 2023.
22. Ireland, eurovision.tv, <https://eurovision.tv/country/ireland>, Pristupljeno 12. srpnja 2023.
23. Northern Ireland Protocol, UK Parliament, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9548/>, 12. srpnja 2023.
24. Peacock, Tim. "Zombie': The Story Behind The Cranberries' Deathless Classic", uDiscoverMusic, <https://www.udiscovermusic.com/stories/the-cranberries-zombie-song/>, 12. srpnja 2023.
25. Remembering the victims of The Troubles, everycasualty.org, <https://everycasualty.org/remembering-the-victims-of-the-troubles/>, 11. srpnja 2023.
26. Statistical breakdown of deaths in the "Troubles", wesleyjohnston.com, https://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/past/troubles/troubles_stats.html, 11. srpnja 2023.
27. Sullivan, Denise, "Song Review: "Sunday Bloody Sunday", *Allmusic*, <https://www.allmusic.com/song/sunday-bloody-sunday-mt0006410688>, 12. srpnja 2023.
28. The Good Friday Agreement, citizensinformation.ie, <https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/ireland-and-the-uk/good-friday-agreement/>, 11. srpnja 2023.
29. The Journey, imdb.com, <https://www.imdb.com/title/tt4826674/>, 13. srpnja 2023
30. Wallenfeldt, Jeff. "the Troubles". Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/The-Troubles-Northern-Ireland-history>, 5. srpnja 2023.
31. "Profile: The Orange Order".BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/1422212.stm, 5. srpnja 2023.
32. "An Act for the Union of Great Britain and Ireland", Parliament.uk, <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/legislativescrutiny/parliamentandireland/collections/ireland/act-of-union-1800/>, 5. srpnja 2023.
33. Ireland (Joint Declaration), 15. 12. 1993. Parliament.uk, <https://publications.parliament.uk/pa/cm199394/cmhansrd/1993-12-15/Debate-1.html>, 6. srpnja 2023.

34. "Revisiting the Northern Ireland Civil Rights Movement: 1968–69", The Irish Story, <https://www.theirishstory.com/2018/12/03/revisiting-the-northern-ireland-civil-rights-movement-1968-69/> , 6. srpnja 2023.
35. How the Troubles Began in Northern Ireland, History.com., <https://www.history.com/news/the-troubles-northern-ireland>, 7. srpnja 2023.
36. IRA, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27795>, 7. srpnja 2023.
37. Britannica, The Editors of Encyclopaedia, "Bloody Sunday". Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/event/Bloody-Sunday-Northern-Ireland-1972>, 7. srpnja 2023.
38. „Paisley and McGuinness: the movie. But is it a travesty of the truth?“, The Guardian, <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/may/06/martin-mcguinness-ian-paisley-the-journey>, 22. rujna 2023.

Dokumentarni filmovi:

1. Maynes, Natalie, redatelj, *Sto godina unije*, Dragonfly Film and Television, London, 2021.,

POPIS SLIKA

Slika 1 Bloody Sunday, 1972. (str. 8)

Slika 2 Lomača povodom obilježavanja pobjede u bitci kod Boyne (str. 21)

SAŽETAK

U metežu nacionalnih buđenja, borbi i osamostaljivanja od imperijalističkih sila svoj put započela ka osamostaljenju je i Republika Irska. No ipak nije uspjela pridobiti potpuni integritet zbog toga što je Sjeverna Irska odnosno sjeverni dio irskog otoka ostao u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva. Samo četrdesetak godina nakon osamostaljenja Republike Irske, započeli su tri desetljeća dugi sukobi na području Sjeverne Irske, odnosno borba za civilna prava i jednakost između katolika i protestanata, koja je bila prošarana raznim prosvjedima, policijskim nasiljem i terorističkim napadima. Sukob se dakako odrazio i na pop kulturu gdje su umjetnici kroz glazbu i film izražavali svoja nezadovoljstva ili podršku situacijama ili pojedincima. Vrlo je teško pobliže odrediti što će se dalje događati na sjeveru irskog otoka upravo zbog dubokih podjela među samim Ircima, no bilo kakvu ideju o ujedinjenju poremetio je Brexit, odnosno istupanje Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije što dovodi u pitanje stanje na britansko-irskoj granici, zbog kojeg je najveći izazov odrediti daljnji razvoj situacije.

KLJUČNE RIJEČI : Sjeverna Irska, IRA, teroristički napadi, prosvjedi, Ujedinjeno Kraljevstvo, civilna prava

ABSTRACT

In the tumult of national awakenings, struggles and independence from imperialist powers, the Republic of Ireland also began its path to independence. However, it still failed to gain complete integrity because Northern Ireland, or the northern part of the Irish island, remained part of the United Kingdom. Only about forty years after the independence of the Republic of Ireland, the three-decade-long conflicts in the territory of Northern Ireland began, the struggle for civil rights and equality between Catholics and Protestants, which was interspersed with various protests, police violence and terrorist attacks. Of course, the conflict was also reflected in pop culture, where artists expressed their dissatisfaction or support for situations or individuals through music and film. It is very difficult to determine in detail what will happen next in the north of the Irish island precisely because of the deep divisions among the Irish themselves, but any idea of unification was disrupted by Brexit, the withdrawal of United Kingdom from European Union which prompted questions about situation on British-Irish border, what makes determining the further development of the situation the biggest challenge.

KEY WORDS: Northern Ireland, IRA, terrorist attacks, protests, United Kingdom, civil rights